

Cukor Mór emlékei

3/1/56

Irta: VASVÁRY ÖDÖN

Jól esett olvasni azokat a meleghangú cikkeket, amelyeket a New York Times és utána az Amerikai Magyar Népszava közölt azzal a nem mindennapi eseménnyel kapcsolatban, hogy az amerikai magyarság legrégibb, ma is aktív vezető alakja, Cukor Mór, ügyvédi hivatalában betöltötte a hatvanadik esztendőjét. Mint ő mondja, ügyvédi gyakorlat szempontjából ő a legrégibb ügyvéd az egész New Yorkban.

Jól esett ugyanezeknek a megemlékezéseknek idejében személyesen látni és hallani Cukor Mórt, Washingtonban, ahová a nyolcvan éves felüli, még mindig aktív és furge fér-

fiu, úgy tudom, egyenesen azért ment, hogy résztvegyen két magyar gyűlésen. En az Amerikai Magyar Szövetség gyűlésén láttam viszont és hallottam visszaemlékezésekből gazdag felszólalását. A gyűlésterem másik végéről megismert, pedig ugyancsak ritkán találkozunk: gondolom mindössze egyszer vagy kétszer az utolsó 32 esztendő alatt. Felszólalásában beszélt arról az emlékezetes washingtoni látogatásról, amelyet 1918 júliusában együtt tettünk vele és hét magyar református lelkészársammal, azért, hogy bár az ő kivételével valamilyen magyar állampolgárok,

tehát abban a háborús évben ellenséges alatt valók voltunk — kihallgatáson jelentünk meg maga Wilson elnök előtt. Akkoriban erős gyanuban állottak a magyarországi egyházhoz tartozó magyar lelkesek és kis hitja volt, hogy nem internáltak bennünket, előre elkészített szállásunkra, a georgiai Oglethorpe erődbe, ahol már a magyar külképviselet számos tagja üdült. (Amikor mostanában beszélgetünk erről, szinte sajnáljuk, hogy az internálás elmaradt, világot láttunk volna és bizonyosan a hajunk szálát sem görbítette volna meg senki.)

Akkor azonban ez komolyabb dolog volt. Nem tudom, ki találta ki, de elég az hozzá, hogy Cukor Mórnak, aki akkor is aktív demokrata politikus volt, volt annyi befolyása, hogy magánál az elnöknel eszközölt ki egy afféle "tisztázó" kihallgatást, aki nyolcunkat nem is az elnöki irodában, hanem magának a Fehér Háznak egyik szalonjában fogadott. Biztosított bennünket, hogy az Egyesült Államoknak soha semmi kétsége se volt az amerikai magyarság tagjainak és vezetőinek hűségében. Az internálástól természetesen semmi sem lett. (A nyolc lelkész a következő volt: Dr. Kallássay Sándor, dr. Tóth Sándor, Sebestyén Endre és én, akik életben vagyunk, továbbá Kovácsy M. István, Kuthy Zoltán, Korocz Géza és Komjáthy Ernő, akik már elhunytak.)

Amikor Cukor Mór "elemeltette ezt az epizódot és másokat, eszembe jutott: vajjon mi mindent tudna elmondani egyebet, ő, aki mint 14 éves fiú — még kimondani is sok — még 1884-ben került az Egyesült Államokba! Hatvanhat esztendő telt el azóta, vagyis: az amerikai magyarság egész élete! És íme, itt van egy férfi, valószínűleg az egyetlen egy egész Magyar Amerikában, aki ennyi időt, tehát az amerikai magyarság egész életét a vele s érette való munkában töltötte el. Hiszen bizonyosan van még olyan ember, magyar is, aki ekkora multra tekinthet vissza. De nincsen más egyetlen egy sem, aki azt mondhatná el magáról, hogy ennek a rengeteg időnek minden napját az amerikai magyarság körében töltötte.

Mennyi emlék zsufolódhatott össze ebben az egy magyar szívben! És mennyi emlék fog vele elmúlni, ha valaol el nem mondja őket! Amerikai magyar életünk végtelen szegény igazi emlékiratokban. A rohanó élet, a kenyérhajsza nem engedte meg, hogy az emberek leüljenek emlékiratokat írni. Cukor Mórnak sem igen ehetett erre ideje és nem tudom, hogy most volna-e? De ha csak hajszálnyi lehetőség volna arra, hogy néhanapján leüljön s ha másképpen nem, valakinek diktáljon ezekből az emlékekből, én úgy érzem, hogy Cukor Mórnak ezt nemcsak kötelessége volna megtenni, hanem neki magának is nagy lelki gyönyörűséget és 'elfrissülést okozna, ha így egyszer-egyszer visszafeledezhetne abba a multba, mely minden küzdelme dacára is szép volt, mert hiszen ő is fiatal volt akkor és szép volt, jó volt, feledhetetlen volt a magunk népéért, a magyarságért munkálkodni.

Emlékszem, ugyancsak kérem Molnár Istvántól is, az Amerikai Magyar Református Egyesület titkárától, amikor nyugalomba vonult. El is készítette az első fejezetet — többet aztán nem is írtatott az írógéphez, örök veszeségére amerikai magyar történetünknek. Nem tudom, van-e joga bárk'nek chez hasonlót kérni Cukor Mórtól, aki még csak nyugalomba sem vonult. De azért mégis szeretném, ha örökifjú barátunk fontolóra venné ezt a kérést. Nevét és emlékeit ezzel írná be igazán örökre az amerikai magyarság történetébe.